

MUSİBET KAVRAMININ ETİMOLOJİSİ VE İTİKADİ-AMELİ SONUÇLARI

Araştırma Makalesi

İsmail Çevik*

Makale Geliş: 15.05.2020

Makale Kabul: 23.06.2020

Öz

Bela kelimesinin sözlük anlamı imtihandır. Musibet ise imtihanın malzemesini teşkil eden sorulardır. Her musibet bir beladır, fakat her bela musibet değildir. Nitekim Kuran’da bela kelimesi güzel imtihan anlamında da kullanılmıştır. Müslüman, musibetlerin Allah’ın insanlara bir lütfu olduğunu bilmeli, doğru bakış açısı ve yorumlama biçimiyle her musibette gizli olan nimeti görebilmelidir. Bunu gören insana bu durumun sağlayacağı psikolojik ve fizyolojik faydalar da bulunmaktadır. Başına gelen musibeti kaldıracılma ve değiştirebilme gücü olmayan insanın yapabileceği en mantıklı, sevaplı ve tutarlı davranış biçimi musibette gizli olan hayrı görüp bu durumdan dersler çıkarabilmektir. Ahirette çekilecek olan azap dünyadaki ile kıyaslandığında çok daha zor olduğundan Allah’ın insana musibetler yoluyla verdiği dünyalık sıkıntılar, ahirete kalmadan hesabı ödenen indirimli faturalar gibidir.

Makalenin içeriğinde musibetin tanımı yapılarak musibet sünnetullah ilişkisi üzerinde durulmuştur. İnsan hayatının doğal akışında musibetlerin bir yerinin olduğu, insanın bunlarla imtihan edildiği, Allah tarafından sevilen kullara büyük musibetler verildiği, ahirette mutlaka bir karşılığının olacağı, Allah’ın bu sebeple zalim olmadığı aksine musibetlerin insanın

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ceviki@msn.com, ORCID: [0000-0003-3655-8092](https://orcid.org/0000-0003-3655-8092).

Atıf için; İsmail Çevik, “Musibet Kavramının Etimolojisi ve İtikadi-Ameli Sonuçları”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 6, sy. 1 (2020): 271-300, DOI: <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2020.6.1.07>

yararına birçok sırlar gizlediği anlatılmıştır. Ayrıca musibetlerin geliş sebepleri üzerinde durularak, sabır erdemi sayesinde musibetlerin üstesinden gelinebileceği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Musibet, Rahmet, İmtihan, Zorluk, Sabır, Mükâfat.

Etymology of the Term Calamity and Its Results on Creed-Action

Abstract

The definition of the term ‘trouble’ is ‘being tested’. Calamities, on the other hand, are the problems that constitute the ingredients of that test. Every calamity is a trouble, but not every trouble is a calamity. In fact, the word ‘trouble’ in the Qur'an is also used in the meaning of ‘a beautiful test’. A Muslim should know that calamities are favours from God to the people, and with the right perspective and interpretation, one should be able to see the blessing hidden in every calamity. There are also psychological and physiological benefits that this situation will provide to the person who is able to see that blessing. The most logical, rewarding and consistent way of behaviour that a person who cannot remove or change the calamity s/he is faced, is to see the benefit hidden within that calamity and learn lessons from this situation.

In this article, calamity is defined and the relationship between calamity and the divine law is emphasized. It is explained that in the natural flow of human life, calamities have a place, that people are tested with them, that the people who are loved by God are given great calamities, that there will be a certain reward in the hereafter, that God is not cruel because of this, on the contrary, calamities hide many secrets for the benefit of man. Additionally, while focusing on the reasons for the arrival of the calamities, it is emphasized that calamities can be overcome by the virtue of patience.

Keywords: Calamity, Mercy, Test, Difficulty, Patience, Reward.

GİRİŞ

İnsanlar bir musibet geldiğinde bunun sebebinin sadece işlenen günahlar, Allah'a karşı yapılan eksik ve yanlışlar olduğunu düşünmektedirler. İnsanlık tarihinin genel akışı incelendiğinde musibetler ile insanların günlük hayatları birlikte yürümüştür. Tarihin her döneminde insanlık bireysel ve toplumsal felaketler ile karşılaşmıştır. Başta Peygamberler olmak üzere Allah dostu konumunda bulunan insanlar da çok ciddi musibetler yaşamışlardır. Bu nedenle başa gelen musibeti sadece Allah'ın kullarını cezalandırması olarak görmek yanlış bir bakış açısı olabilir.

Tarih boyunca yaşamış olan insanların bir bölümü bulaşıcı hastalıklar sebebiyle ölmüşlerdir. Son dönemde ortaya çıkan korona virüs, daha önce meydana gelmiş olan salgın hastalıklardan çok farklı değildir. Ancak yapılan bazı yorumlarda bu hastalığın cinsel eğilimler ve mazlumlara uygulanan zulümler sebebiyle Allah tarafından gönderilmiş bir lanet olduğu düşünülmektedir. Hâlbuki tarihin seyri içerisinde insanlığın karşılaştığı diğer salgınlardan farklı değildir. Ayrıca tüm musibetlerde olduğu gibi, üzüntülerin yanında nimetler de getirmiş olabilir. Doğru bir bakış açısı ile bunu görebilmek mümkündür.

Makalede öncelikle musibetin genel bir tanımı ve değerlendirmesi yapılarak Kuran ve hadisler ışığında musibetin insan hayatındaki yeri ve önemi ele alınmıştır. Allah'ın asıl amacının insanı denemek olduğu anlatılarak musibetin bir adetullah olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca başa gelen musibetlerin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal faydaları üzerinde durularak, dünya ve ahirette olumlu sonuçlar verecek şekilde nasıl üstesinden gelinebileceği anlatılmıştır.

I. MUSİBET KAVRAMI ÜZERİNE

A. Musibet Kavramının Tanımı ve Kuran'daki Yeri

Musibet "başa gelmek, isabet, etmek, ulaşmak" gibi manalara gelen "e-sa-be" fiilinden isim olup "insanın başına gelen her kötü durumu" ifade etmektedir. Kuran'da musibet kelimesi hep kötü durumları anlatmak için kullanılmıştır.¹

Musibet “İnsanın genellikle kendi iradesi dışında ve beklemediği şekilde karşılaştığı durum.” demektir. Daha çok hastalık, kıtlık, zarar, ziyan, yangın, deprem gibi afetler, sevilen birinin ölümü vb. ağır sıkıntı veren şeyler için kullanılır. Musibet kelimesi Kuran-ı Kerim’de on ayette geçmektedir. Ayrıca altmış dört yerde ölüm, fitne, kötülük, bela, yaşlılık, azap, aşırı susuzluk, yorgunluk ve açlık gibi olumsuzlukların başa gelmesini ve iyilik, ilahi lütuf, rahmet gibi olumlu durumlarla karşılaşmayı ifade etmek üzere musibetle aynı kökten gelen fiiller kullanılmıştır.²

Musibet kelimesi ile yakın ilişki içerisinde olduğu düşünülen bela kelimesi Kuran-ı Kerim’de “eskimek, denemek, sınamak, gam, musibet, darlık ve sıkıntı” manalarında kullanılmıştır. Firavun’un İsrailoğulları’na yaptığı korkunç işkenceler “büyük bela”³ ve “açık bela”⁴ diye vasıflandırılmıştır. Hz. İbrahim’in oğlu İsmail’i kurban etmeye teşebbüsüne de “açık bela”⁵ (deneme) denilmiştir. Bedir

¹ Bakara 2/156; Al-i İmran 3/165; Nisa, 4/62, 72; Maide 5/106; Tevbe 9/50; Kasas 28/47; Şura 42/30; Hadid 57/22.

² Mustafa Çağrı, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 31, İstanbul 2006, sayfa: 255-256, Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/musibet>

³ Bakara 2/49; Araf 7/141; İbrahim 14/6.

⁴ Duhan 44/33.

⁵ Saffat 37/106.

Gazvesi ve sonucunda kazanılan zafer “güzel bir bela”⁶ yani başarıyla verilmiş bir imtihan olarak nitelendirilmiştir.⁷

Kuran açısından temel olarak musibetler, iki kısma ayrılır. Bu musibetlerden birincisi, kaynağı insanlar olan ve onların vasıtasıyla meydana gelen ve yok edip ortadan kaldırmaya güç yetiremedikleri iftiraya uğramak, dedikoduya maruz kalmak gibi eziyet ve musibetlerdir. İkincisi ise doğrudan Yüce Allah tarafından gönderilen ve kişilerin onları bertaraf etmeye güç yetiremediği ölüm ve depremlerle malın yok olması gibi büyük felaketlerdir.⁸ Hz. Peygamber bir hadisinde musibeti “Mümine eziyet verecek her şey ona bir musibettir.”⁹ şeklinde tarif etmiştir.

B. Allah’ın Kullarına Nazar-ı İlahisi

Ayet ve hadislerde Allah’ın kullarına rahmet nazarıyla bakan, şefkat sahibi, ceza vermekten daha çok affetmeyi tercih eden bir Rab olduğu vurgulanmaktadır. Ayette “Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları hemen cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirlenmiş bir süreye kadar erteliyor. Süreleri geldiği zaman, Allah kullarını görmektedir.”¹⁰ denilmektedir. Yine başka bir ayette “Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok

⁶ Enfal 8/17.

⁷ Süleyman Uludağ, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 5, İstanbul 1992, sayfa: 380, Erişim: Mayıs 8, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bela>

⁸ İsmail Karagöz, *Kuran’a Göre Musibetler Açısından İnsan ve Toplum*, Çelik Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 40.

⁹ Ali Yıldız Musahan, “Müslüman Düşüncesinde Musibet-Rahmet İlişkisi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 20 Sayı: 66 İğdır, Bahar 2016, s.135.

¹⁰ Fatır 35/45.

merhamet edicidir.”¹¹ ifadesi bulunmaktadır. Hz. Peygamber “Rahmetim gazabımı geçti.”¹² kutsi hadisini zikretmiştir. Yine başka bir benzer hadiste “Allah mahlukatı yarattığı zaman 'Benim rahmetim gazabımdan fazladır.' diye yazdı. O yazı, Arş'ın üstünde, O'nun katındadır.”¹³ ifadesi bulunmaktadır. Hz. Peygamber bir esir grubu içinde ayrı düştüğü çocuğuna duyduğu özleminden dolayı rastladığı her çocuğu kucaklayan, göğsüne bastırıp emziren bir kadın için “Allah’ın kullarına olan merhameti, bu annenin çocuğuna olan şefkatinden daha fazladır.”¹⁴ demiştir. Kutsi hadiste, kul Allah’a yürüyerek giderse Allah’ın kula koşarak gideceği zikredilmektedir.¹⁵ Sonuçta ayet ve hadislerden de anlaşıldığı üzere Allah, merhametin, iyiliğin, şefkatin, rahmetin asıl sahibidir. Cennet ve cehennemde kontenjan sınırlaması olmadığına göre Allah’ın arzusu bütün kullarını cennetine alabilmektir. Ancak adaleti gereği sadece hak edenler cennete girebileceklerdir. Yüce Yaratıcı olmanın zorunlu şartlarından biri adalettir.

1. Allah zalim değildir

Cin ve insanlardan oluşan akıl, nefis ve irade sahibi varlıkların yaratılış amacı kulluktur.¹⁶ Bir insanın “Ben kulluk ile sorumlu tutulmak istemiyorum.” diyebilme hakkı bulunmamaktadır. Her insan Rabbini tanımak ile sorumludur. Allah insandan ruhlar aleminde verdiği sözü¹⁷ tutmasını beklemektedir. Sözüden cayan irade sahibi

¹¹ Zümer 39/53.

¹² Buhari, Tevhid, 22.

¹³ Buhari, Tevhid, 15; Müslim, Tevbe, 14.

¹⁴ Buhari, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22.

¹⁵ Buhari, Tevhid 16, 35; Müslim, Zikr 2, (2675), Tevbe 1, (2675).

¹⁶ Zariyat 51/56.

¹⁷ Araf 7/172.

varlığa Allah tarafından reva görülen musibet, ona yapılan zulüm değildir. Zira zulüm hak etmeyen masumlara karşı yapılan haksız muamelelerdir. Hak edene verilen karşılık adalettir.

Ehl-i sünnete göre Allah adalet sahibidir. Kendisine itaatin karşılığını fazlasıyla vermesine karşın isyanın karşılığını adaleti gereği bazen birebir verir bazen de lütfundan dolayı bağışlar. Allah adalet sahibi olduğundan ilahi adaletin gereği olarak ıstıraplar, acılar, musibetler günaha eşit olarak verilir.¹⁸ İnsanın kendi iradesi ile yaptıklarından sorumlu olması Allah'ın adaleti ile de örtüşür. Yoksa cebri bir irade ile yaptıklarından sorumlu olması zaten zulüm kapsamına girmektedir.

İnsana kötülük de yapabilme gücünün verilmesi, özgürlüğünün göstergesidir. Seçeneğin olmadığı durumda özgürlükten söz edilemez.¹⁹ Eşari, yaratmayı Allah'a, kesbi²⁰ insana vermektedir. Allah her şeyin yaratıcısı olduğundan, zulmün de yaratıcısıdır. Zulmün kesb tarafı ise şöyledir: “Bu zulüm, zulmü isteyen insan için yaratıldığından, neticede insan tarafından kesbedilir. Zulmü kendisine değil, başkasına zulüm olarak yarattığı için zulmü yaratan zalim değildir. Zulmü kendi iradesi ile uygulayan insandır. Bu durum Allah'ın yarattığı diğer fiillerle kıyaslandığında daha iyi anlaşılır. Örnek olarak, Allah'ın şehveti yaratmasıyla O'nun şehvetli olduğu nasıl düşünülemezse, aynı biçimde zulmü yaratmasıyla zalim olacağı

¹⁸ Ebu Hanife, Numan b. Sabit, *el-Fıkhü'l-Ekber*, çev. Mustafa Öz, M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s.57.

¹⁹ DİB, Komisyon, *Kuran Yolu*, c.4, s.752-753.

²⁰ Ragıb el-İsfahanî kesbi, “insanın servet kazanmak gibi faydalı olan veya haz veren bir şeyi talep etmesi” diye açıklar. Mustafa Çağrıcı, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 25, Ankara 2002, sayfa:302-304, Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kesb>

da düşünülemez. Bunun içindir ki başkası için yarattığı zulümden dolayı Allah zalim olmaz.”²¹

Gerçek mülk sahibi Allah'tır. Kendi mülkünde dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Zulüm, izni olmadan bir başkasının mülkünde tasarrufta bulunmaktadır. Allah'ın ise kendi mülkünü aşması tasavvur dahi edilemez. Çünkü, gerçek mülk sahibi Allah olup, başkasının mülkü olmadığına göre zalim sıfatıyla sıfatlanması asla söz konusu olamaz. Allah fiillerinde hürdür ve dilediğini yapar.²²

Kuran'da bahsi geçen helak edilmiş kavimler bulunmaktadır. Kuran geçmiş toplumların kendi yaptıkları yüzünden başına gelen musibetler için Nuh'un kavmini,²³ Hud'un Ad kavmini,²⁴ Salih'in kavmi Semud'u,²⁵ Lut'un kavmi Sedom'u,²⁶ Şuayb'ın kavmi Medyen'i,²⁷ Musa'nın kavmini, Firavun ve onun adamlarını,²⁸ diğer kavimlere gönderilen azapları²⁹ önemle zikretmekte, insanoğlunun bunlardan ders çıkarması gerektiğinin altını çizmektedir. Tüm bu kavimlerin helak edilme sebebi Allah'a ve diğer insanlara karşı işledikleri suçlardır. Pişman olmak ve yaptıklarından vazgeçmek için

²¹ Şerafettin Gölcük-Süleyman Toprak, *Kelam*, Tekin Kitabevi Yayınları, Konya 1998, s.245.

²² Gazali, *İtikadda Orta Yol*, çev. Osman Demir, Klasik Yayınları, İstanbul 2018, s.115.

²³ Nuh 71/25; Ankebut 29/14; Zariyat 51/46; Yunus 10/73.

²⁴ Hud 11/59; Kamer 54/18-22; Fussilet 41/14-16; Ankebut 29/38; Şuara 26/139; Sad 38/14; Kaf 50/14.

²⁵ Neml 27/48-52; Şems 91/13-14; Fussilet 41/17; Hakka 69/4-5; Zariyat 51/43.

²⁶ Ankebut 29/31,34,35; Neml 27/55; Hicr 15/77; Zariyat 51/37.

²⁷ Araf 7/85,86,92; Şuara 26/190.

²⁸ Araf 7/130-136; Enfal 8/52, 54; Kamer 54/41-42; Şuara 26/67; Yunus 10/90-92; Naziyat 79/25-26; Zuhuf 43/55-56.

²⁹ Hac 22/45,48; Şuara 26/209; Müminun 23/41; Enbiya 21/11, 14, 97; Rum 30/9; Ankebut 29/40; Kasas 28/59; Kehf 18/59; İbrahim 14/13; Yunus 10/13.

kendilerine yeterince süre verilmiştir. Nitekim Hz. Yunus'un kavmi pişman olduğu için, gelmekte olan azaptan kurtulmuşlardır.³⁰

İnsan genel olarak yaşadığı hayatta hak ettiklerini Allahtan bir karşılık olarak görür. Bu durum aynı olayda işin görünen yüzünde gerçekleşmiş olmasa da sonuçta ilahi adalet yerini bulmuş olur. Bazı musibetler kimi insanlara, olaya sadece dünya penceresinden bakıldığında, Allah tarafından kullara karşı orantısız güç kullanımı, işlenen günaha aşırı tepki hatta zulüm gibi görünüyor olabilir. Ancak olayın bir de ahiret penceresi bulunmaktadır. Bu pencereden insan sadece ahirette bakabileceği için beynini daraltarak isyan noktasına gelebilmektedir. Halbuki Allah ahiret hayatında öylesine muhteşem karşılık verecektir ki dünyada sıkıntı çeken insan, böylesine ağır musibetlere uğradığına şükredecektir. Bir hadise göre afiyette olanlar, bela ehline ahirette verilen sevabın çokluğunu görünce, “Keşke dünyada iken derimiz makasla doğransaydı.” diyecekler ve onların ahiretteki haline imreneceklerdir.³¹

Allah Kuran'da hiçbir nefse gücünden fazla yük yüklemeyeceğini vadedmiştir.³² Başına gelen bir musibetin dayanılmaz olduğunu düşünmesi insanın kendi yanılığsı ve yargısıdır. Zira insan genellikle kusursuz olduğunu düşündüğü için başına gelen musibeti hak etmediğine inanarak bir suçlu arar. Ayette “Fakat insan böyledir; Rabbi ne zaman kendisini sınavıp ona ikramda bulunur, ona nimet verirse ‘Rabbim bana ikram etti.’ der. Ama Rabbi onu sınavıp rızkını daraltırsa ‘Rabbim beni perişan etti.’ der.”³³ denilerek insanın

³⁰ Yunus 10/98.

³¹ Tirmizi, Zühd, 58.

³² Bakara 2/286.

³³ Fecr 89/15-16.

nankörlüğüne vurgu yapılmaktadır. Hz. Musa ile Hz. Hızır arasında geçen olaylar,³⁴ insanın sabırsız ve önyargılı davranabileceğini gösteren örneklerdir.

Musibeti, Allah'ın kulunu kahretmesi, cezalandırması olarak değil de kulunu arındırması, temizlemesi olarak görmek gerekir. Merhametin sahibi olan Allah'a yakışan budur. Müslümanın musibete bakış açısı bu olmalıdır. Müslüman Allah hakkında hüsnü zan sahibi olmalıdır.

2. Musibet Adetullah İlişkisi

Allah'ın dünya işleyişine koyduğu kanunlar bulunmaktadır. Bunlar kitaplarda fiziksel, biyolojik ve toplumsal kanunlar şeklinde yer almaktadır. Bu sayılan kanunlar arasında alt başlık şeklinde yer alan kanunlardan biri de musibetlerdir. Musibetler sünnetullahın içeriğinde var olan olağan toplumsal yasalardandır. Dünya hayatında küçük ya da büyük musibetler hayatın rutinleri, olması mecburi olan kanunları arasındadır. Bu musibetlerin olması ateşin yakması, suyun ıslatması, bıçağın kesmesi kadar doğal hadiselerdir.

Yakub b. İshak el-Kindi (ö.252/866)'den itibaren pek çok İslam aliminin benimsediği anlayışa göre ölüm de dahil olmak üzere musibetler hayatın bir parçasıdır, tabii ve kaçınılmaz gerçeklerdir. İnsanın hiçbir musibetle karşılaşmaması için hiç var olmaması gerekir. Çünkü musibetler değişme ve bozulma niteliği taşıyan şeylerin değişmesinden, bozulmasından ileri gelmektedir. Eğer dünyada bozulma olmasaydı varlık da olmazdı. Musibetlerin olmamasını

³⁴ Kehf 18/60-82.

istemek, tabiattaki oluşma ve bozulma kanununun ortadan kalkmasını istemek olur ki bu da imkânsızdır.³⁵

C. Musibetlerin Geliş Sebepleri

Musibetlerin bir takım gönderiliş gayeleri mevcuttur. Ya terbiye etmek ya kişi ve toplumun yaratıcısı katında değerini belirlemek ya da helak etmektir.³⁶ Merhametin kaynağı ve asıl sahibi olan Allah, verdiği hiçbir musibeti karşılıksız bırakmamış, dünyada ya da ahirette insanın menfaatine sonuçlarının olduğunu müjdelemiştir. Allah, ilahi adaleti tesis edebilmek için, insanların birbirlerine karşı haksız davranışlarının sonuçlarını göstermiştir. Allah'ın bu davranışı hem musibeti yaşayan insana hem de bu durumu gören diğer insanlara acizliklerini hatırlatmış, kendilerine çeki düzen vermeleri için onları uyarmıştır. Musibetin geliş sebebi ne olursa olsun, karşılığında günahları temizlediği ayet ve hadislerde çok net bir şekilde anlatılmaktadır.

1. İmtihan Olmadan Adalet Olmaz

Lise ve üniversiteye girişte imtihan yapılmasının sebebi adaleti tesis etmek, hak edenin layık olduğu makama ulaşabilmesini sağlamaktır. Sadece bu sınavlarda değil memur alımlarında ve adil bir elemenin gerektiği tüm durumlarda sınav yapılmaktadır. Böylece en çok soruya doğru cevaplar verebilen ya da en iyi performansı gösterebilen kişiler, en önce seçilmeye hak kazanmaktadırlar. Dünya hayatının insan için bir imtihan olduğu gerçeği ayet ve hadislerde açık bir şekilde ifade edilmiştir. Dünya bir imtihan salonu, musibetler ise sınav sorularıdır. Sınavda soru sayısı ne kadar fazla olursa öğrencinin

³⁵Mustafa Çağrı, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 35, İstanbul 2008, sayfa: 337-339, Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sabir>

³⁶ Ali imran 3/140-142.

şansı o kadar artar. Yani ne kadar çok musibet gelirse dünya sınavını kazanma ihtimali o kadar artacaktır.

Kuran-ı Kerim'de insanların musibetler aracılığı ile mümin-kâfir,³⁷ yalancı-dürüst,³⁸ mümin-münafık³⁹ şeklinde ayırt edilebilmeleri için imtihan edildikleri ifade edilmektedir. Kuran insanın başına gelen musibetlerin bir imtihan olduğunu, bu imtihanı sabırlı olanların kazanacağını bildirir.⁴⁰ Özü itibariyle musibetlerin birer imtihan olduğuna dikkat çeken Kuran, “Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz.” buyurmaktadır.⁴¹ Yüce Allah “Sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsullerden eksiltme ile imtihan ederiz. Sabredenlere müjdele ki onlara bir musibet geldiği zaman: ‘Biz Allah içiniz ve biz O'na döneceğiz.’ derler.”⁴² buyurarak musibetlerin nelerden oluşabildiğine ve inananların bu sınavı kazanabilmek için nasıl davranmaları gerektiğine dikkat çekmektedir. Yine dünya hayatının bir imtihan olduğunu anlatan ayetlerde “Muhakkak ki siz mallarınız ve canlarınızla deneneceksiniz.”⁴³ “Mallarınız ve evlatlarınız birer imtihandır.”⁴⁴ “İnsanlar çeşitli belalarla imtihan edilmeden sadece “iman ettik” diyerek paçayı kurtaracaklarını sanmasınlar.”⁴⁵ ifadeleri bulunmaktadır. Mevcut ayetlerden de açıkça anlaşıldığına göre dünya hayatı bir imtihan sürecidir.

³⁷ Ankebut 29/10-11.

³⁸ Ankebut 29/2.

³⁹ Ahzab 33/11-118.

⁴⁰ Furkan 25/20.

⁴¹ Enbiya 21/35; Bakara 2/155; Enam 6/165; Ahzab 33/11; Muhammed 47/31.

⁴² Bakara 2/155-156.

⁴³ Ali imran 3/186.

⁴⁴ Enfal 8/28; Teğabun 64/15.

⁴⁵ Ankebut 29/2.

Dünya hayatının imtihan olduğunu insanlara açıklayan hadisler de vardır. Hz. Peygamber bir hadisinde “Sizden birisinin altınını ateşte denediği gibi Yüce Allah da -iç dünyasını ve durumunu çok iyi bildiği halde- kulunu bela, musibet ve çeşitli fitnelere dener. Onlardan bazıları altınını ateşten som altın olarak çıkarır. İşte Allah'ın çeşitli belalarla günahattan temizlediği insan böyledir. Bazıları da altınını siyah (bakır ağır olan) altın olarak çıkarır. Bu da fitneye düşmüş, zevki uğruna günahlara dalmış insanın örneğidir.”⁴⁶ demiştir. Yine Tirmizi’de yer alan bir hadiste insanların sıkıntı ve zorluk vasıtasıyla imtihan edileceği zikredilmektedir.⁴⁷

İnsanın dert ve musibetlerle karşılaşması kaçınılmazdır. Çünkü kişinin gerçek şahsiyeti ibtilâ (denenme) halinde ortaya çıkar. Deri için tabaklanma ne ise insan için ibtilâ da odur. Altın ateşte, insan mihnette⁴⁸ belli olur. Büyük belâlara ancak büyük insanlar dayanabilir.⁴⁹ Hz. Peygamber, her şeyden önce ilk musibet olarak dünyanın bizzat kendisini görmüş ve dünyanın şerrinden Allah’a sığınmıştır.⁵⁰ Hem nimet hem de musibet, her ikisi de Allah’ın imtihan sorularıdır. Yani Allah açısından ikisi arasında hiçbir fark yoktur. Nimet kulları ödüllendirmek amacıyla değil, sınamak amacıyla verilmektedir.

Neticede dünya devasa bir imtihan salonudur. Musibetlerin olmamasını istemek, imtihan salonuna girip, orada sınav süresince

⁴⁶ Necati Kara, Kuran ve Sünnette Bela-Musibet, *Ekev Akademi Dergisi*, cilt:1 Sayı:3, Kasım 1998, s.40.

⁴⁷ Tirmizi, Kıyame, 30.

⁴⁸ Sıkıntı, üzüntü. Erişim: Nisan 25, 2020. <https://www.sabah.com.tr/mihnet-nedemek>

⁴⁹Süleyman Uludağ, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 5, İstanbul 1992, sayfa: 380, Erişim: Mayıs 8, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bela>

⁵⁰ Buhari, Deavat, 37,41,44; Müslim, zikir, 76; Hac 188; Tirmizi, Deavat, 113; Nesai, Istiaze,5.

kalmayı kabul edip tek şartının soru cevaplamamak olduğunu söyleyen öğrencinin durumuna benzemektedir. Yine sınav solunu insanın süreli bir zaman içerisinde elinden gelenin en iyisini yapabilmek için ter döktüğü, gayret gösterdiği sıkıntılı bir mekândır. İşte dünya hayatı, insan için aynı görevi görür. Dünyada rahat ve eğlence peşinde koşanların hali, üniversite sınavına giren ama sınav sırasında şarkı mırıldanıp, uyuklayıp, boş oturan, eğlenmeye çalışan kişinin durumu gibidir. Bu haldeki insana sınava giren diğer insanlar akıl hastası gözüyle bakarlar. Burada gösterilmesi gereken en önemli erdem, sabır ve gayrettir.

II. MUSİBETTEN ÇIKARILACAK İBRETLER ÜZERİNE

A. Allah sevdiği kullarına musibet verir

Musibet insanlara sadece günahları sebebiyle gelmemiştir. Eğer sadece günahları sebebiyle insanlara musibet gönderilmiş olsaydı, ismet (günahsız) sıfatına sahip peygamberlere hiçbir musibet gelmemesi gerekirdi. Hâlbuki musibetlerin en büyükleri peygamberlere isabet etmiştir. Hadiste “Belaların en büyüğü peygamberlere, sonra evliyaya, sonra diğer has kullara gelir.”⁵¹ denilmektedir. Hz. Aişe, Hz. Peygamber’den daha şiddetli ağrılara maruz kalan birini görmediğini söyler.⁵² Her konuda topluma örnek ve önder olmak zorunda olan peygamberler, halkın musibetler karşısında nasıl davranması gerektiğini yaşayarak öğretmişlerdir.

Sahabeler ve Allah dostu veli kullar da musibete uğramışlardır. Mesela meşhur sahabelerden Ebu Ubeyde b. Cerrah ve Muaz b. Cebel veba hastalığından vefat etmişlerdir. Yani Allah sevdiği ve razı olduğu

⁵¹ Münavi, Feyzü’l-Kadir, 1/519, no: 1056; el-Hakim, el-Müstedrek, 3/343.

⁵² Tirmizi, Zühd, 56.

kullarına da musibetler vermiştir. Bunun sebebi de yine Hz. Peygamber tarafından açıklanmıştır: “Bir kul kendisi için cennette hazırlanmış olan makama ameliyle erişemeyecek ise, Allah onun bedenine veya malına veya çoluk çocuğuna bir bela verir de bu belaya sabrı sebebiyle o makama erişirilir.”⁵³ “Kul, dindarlığı ölçüsünde belaya maruz kalır, dindarlığı kuvvetli ise belası da ağır olur. Dindarlığı zayıf ise zayıflığı ölçüsünde denenir.”⁵⁴ “Allah, bir kavmi severse ona bela verir. Bir kimse başına gelenlere razı olursa Allah da ondan razı olur. Bir kimse başına gelenlere razı olmazsa Allah'ın gazabına uğrar.”⁵⁵

B. Ne Ekersen Onu Biçersin

Musibetler günah işlemekten kendisini alıkoyamayan insan fitratının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan hadiselerdir. Fitratının gereğini yaşayan insan musibetleri de mıknaş gibi kendisine çekmektedir. İnsanların birbirlerine karşı yaptıkları haksızlıklar, Kuran-ı Kerim'de zulüm kavramı ile ifade edilir. Ve zulüm de belanın gelmesine etken olarak gösterilir.⁵⁶ İnsanların başlarına gelen musibetlerin kendi işledikleri sebebiyle gelmiş olması akla da uygundur. Zira kullarına zulmeden, bu durumdan zevk alan bir Allah düşünülemez. İnsan günah işlemeye meyilli bir fitratta yaratılmıştır. Bir hadisinde Hz. Peygamber “Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helak eder ve yerinize, günah işleyip, peşinden tövbe eden kullar yaratırdı.”⁵⁷ demiştir. Yine fitrata vurgu yapan başka bir hadisinde de

⁵³ Ahmed b. Hanbel, V/272

⁵⁴ İbn Mace, Muhammed b. Yezid, *Sünen-i İbn Mace*, Çağrı Yayınları, İstanbul,1992, Fiten, 23.

⁵⁵ Tirmizi, Zühd, 57; Ahmet b. Hanbel, Müsned, III/292.

⁵⁶ Nisa 4/153; Zümer 39/51; Kehf 18/35.

⁵⁷ Müslim, Tevbe, 9-11.

“Yeryüzünde günahsız yürüyünceye kadar insandan bela eksik olmaz.”⁵⁸ demektedir. Allah’ın ifadesi ile çok zalim ve çok cahil⁵⁹ olan insan günahsız bir hayat yaşamaya muktedir değildir. Yani musibetsiz bir hayat yaşaması da aynı şekilde mümkün değildir.

Allah ayetlerde insanların başlarına musibetlerin geliş sebebini gayet açık bir şekilde anlatmaktadır:

“Başınıza gelen her musibet kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir; kaldı ki Allah birçoğunu da bağışlar.”⁶⁰

“Sana gelen her iyilik Allah'tandır, sana gelen her kötülük de kendindedir.”⁶¹

“İnsanların elleriyle kazandıkları günahlar yüzünden, karada ve denizde fesat çıktı. Belki dönerler diye Allah böylece, onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırıyor.”⁶²

Ayetlerden anlaşıldığına göre insanlara musibet gelmesinin sebeplerinden biri bizzat kendi elleri ve iradeleri ile işledikleri günahlardır. Kullar arasında adaletin sağlanması için işlenen günahların temizlenmesi gerekmektedir. Bunun tek çaresi de kulun başına gelen belalardır.

C. Musibetten Çıkarılacak Dersler

Dünya hayatında kendisine verilen ömrü tamamlamak zorunda olan insanoğlu, hayatın rutin seyri içerisinde küçük büyük birtakım musibetlerle karşılaşır. Her ne kadar insan bu durumdan hoşlanmasa da kullarının daima hayrını isteyen ve kullarına karşı adil olan Allah, en kötü görünen musibetler içerisinde bile kullarının faydasına olacak

⁵⁸ Buhari, Merda, 3; Timizi, Zühd, 57; tbn Mace, Fiten, 23; Darimi, Rıkak,67.

⁵⁹ Ahzab 33/72.

⁶⁰ Şura 42/30.

⁶¹ Nisa 4/79.

⁶² Rum 30/41.

sırlar gizlemiş olabilir. “Sizin hayır gördüklerinizde şer, şer gördüklerinizde de hayır olabilir. Allah bilir, siz bilemezsiniz.”⁶³ ayetinde musibet gibi görünen şeylerde tam aksine hayırlar olabileceğine ancak hayır gibi görünen şeylerde de şer olabileceğine dikkat çekilmiştir.

Musibetler insanlara hakikati tüm çıplaklığı ile haykırır. Musibetler söz dili ile değil, söz dilinden daha açık ve daha kuvvetli mesajlar taşıyan hâl dili ile konuşurlar. İnsanlar söz diline zaman zaman yalan ifadeler karıştırabilirler ama hal dilinde yalan, hile, kandırma, sahte sözcükler yoktur. Hal dili her zaman çıplak hakikati söyler.

Musibetlerin hal dili ile yaptığı uyarıları dikkate alan insan, yaptığı davranışın yanlış olduğunun farkına vararak hatalarını düzeltmeye çalışır. Musibetler, gafleti dağıtıp, insana aczini ve zayıflığını bildirerek Allah’ın huzurunda olduğunu hissettirir. İnsana ölümü, hayatın geçiciliğini, Allah’ın kudretini hatırlatarak daha verimli bir hayat yaşamayı sağlar. İnkâr eden kişiye gelen musibetler imanına sebep olabilir. İmanlı kişilere gelen musibetler de onları gafletten kurtararak hakikati hatırlatır. Aynı zamanda günahlarına kefarete olur.

Allah Teâla mümin, kâfir ve münafıkları çeşitli musibetlerle imtihan ederken müminlere musibetlere karşı sabretmeleri sebebiyle mükafatı taahhüt etmekte, münafıkların tövbe edip yanıştan dönmelerini, kâfirlerin ise iman etmelerini, tevhid ve hakikati idrak etmelerini istemektedir.⁶⁴ Musibetler kâfir, münafık, mümin vb. bir

⁶³ Bakara 2/216; Nisa 4/19.

⁶⁴ İsmail Karagöz, *Kuran’a Göre Musibetler Açısından İnsan ve Toplum*, Çelik Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1996, s.74.

ayrım yapmaksızın gelebilmektedir. Kafirlerle küfründen vazgeçmesi için gelirken, müminlere ise günahlarına kefarete, derecesini yükseltme veya uyarı maksadıyla gelebilmektedir.⁶⁵

Allah'ın rahmetine bakan yönüyle her musibet, bir ilahi lütuftur, bir iltifattır, bir korumadır, bir inayet cilvesidir. Büyük suçların ağır ceza mahkemelerinde görüldüğü, küçük suçların ise küçük mahkemelerde görüldüğü gibi işlenen günahların musibetler yoluyla dünya denilen küçük mahkemede cezasının kesilmesi, ahiretteki ağır ceza yeri olan büyük mahkemeye bırakılmaması Allah'ın kulları için bir lütfudur, hafif bir ceza ile onları kurtarmaktır. Musibet mükâfatın mukaddimesidir, yani rahmetin müjdecisidir.

İnsan isyan etmezse başa gelen bela ve musibetlerin günahları temizlediğine dair ayet ve hadisler de bulunmaktadır:

“Müslümanın başına yorgunluk, hastalık, keder, acı, kaygıdan, diken batmasına varıncaya kadar gelen her musibet, günahlarına kefarete olur.”⁶⁶

“Allah mümin bir kuluna bir hastalık musibetini verse, onunla günahlarını siler.”⁶⁷

“Allah, kimin vücuduna bir bela verirse o bela kendisi için bir af vesilesidir.”⁶⁸

“Allah, bir kimseye hayır dilerse o kimsenin günahlarını bağışlamak ve derecesini yükseltmek için onu bela ve musibete uğratar.”⁶⁹

⁶⁵ İsmail Genç, “Kuran’da Musibet”, Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019, s.38.

⁶⁶ Buhari, Merda, 3; Müslim, Birr, 45,46, 48,49; Tirmizi, Cenaiz, s. 1.

⁶⁷ Ahmet b. Hanbel, Müsned, VI, s. 157.

⁶⁸ Ahmet b. Hanbel, Müsned, 1/185, 196; V/292.

⁶⁹ Buhari, Merda, 1; Tirmizi, Zühd, 57; Ahmet b. Hanbel, Müsned, V/427.

“Erkek olsun, kadın olsun bir mümin Allah'a gûnahtan arınmış, tertemiz olarak kavuşuncaya kadar başından, çoluk çocuğundan, akrabası ve malından bela eksik olmaz.”⁷⁰

“Ne acayıptır müminin işi! Gerçekten onun her işi hayırdır. Bu hal, müminden başka hiçbir kimse için böyle değildir. Eğer ona sevinç verici bir şey isabet ederse şükreder. Bu da kendisi için bir hayır olur. Eğer ona zarar ve ziyan verecek bir şey isabet ederse sabreder, bu da kendisi için hayır olur.”⁷¹

“Hastalığa müptela olan müminin günahları affa uğrar.”⁷²

İnsan başına gelen, az da olsa maddi manevi sıkıntılar yaşatan küçük şeyler de musibet kapsamı içerisinde yer alır. Hadiste geçen ifadeden bu anlaşılmaktadır. Bir olayın musibet olması için çok büyük acıları yaşatması gerekmemektedir. Sonuçta mümin daima kazanan taraftadır. Sabır ve şükür imtihanlarını başarılı bir şekilde verebilen mümin kullar, ebedi saadet ile ödüllendirilecektir. Nimette sabredebilmek, nimete şükürden daha zordur. Nimete sabır, şükür zamanında ibadetleri aynıyla devam ettirebilme bilincidir. Zira bela zamanında insan beladan kurtulabilme ümidiyle ibadete sarılır. Hâlbuki nimete erdiğinde kulluk görevleri zor gelmeye başlar, tembellik daha cazip hale gelir. Şükür zamanında ibadetlere devam etmeye sabır göstermek, musibet sırasında sabretmekten daha zordur. Hz. Ömer'in “Darlıklarla imtihan edildik de sabır gösterdik. Genişlikle imtihan edildik ama sabredemedik.” sözü, darlıktaki sabrın genişlikteki sabırdan daha kolay olduğunu belirtmektedir.⁷³

⁷⁰ Tirmizi, Zühd, 57.

⁷¹ Müslim, Zühd, 13.

⁷² İmam Malik, *Muvafta*, Ayn, 8; Müsned, VI, 157.

⁷³ Sadık Kılıç, *Kuran'da Günah Kavramı*, Hibaş Yayınları, Konya, 1984, s.45-46.

Zalim bir kişinin başına bir musibet geldiği için yaptığı zulüm sona erdiğinde, daha fazla zulüm yaparak daha çok azabı hak etmekten onu kurtarmış olur. Bu nedenle zalimin zulmüne engel olmak sadaka olarak görülmüştür. Musibet sebebiyle zalim kişi yaptığı davranışın yanlış olduğunun farkına vararak tövbe edebilir. Deprem anında Allah'ı inkâr eden insanların bile O'nun adını anmaları, musibetin uyarıcı etkisini göstermesi açısından manidardır.

Musibetler ve dünyevi sıkıntılar nefis ve beden için birer elem ve azap gibidir. Lakin sabır ve metanet ile onlara razı olmanın ve isyan etmeden teslim olmanın hem dünyevi hem de uhrevi çok lezzetleri vardır. Namaz kılmak nefse bir zahmettir, lakin dünyevi ve uhrevi faydaları ise bir rahmettir. Oruç tutmak nefse bir eziyet ve zahmettir, lakin neticesinde kalp ve ruhun inkişaf edip letafet kazanması, kabir ve ahirette cennet kazanılması da bunun rahmeti ve ücretidir. Allah yolunda, ibadet amacıyla, dine hizmet gayesi ile çekilen sıkıntıların hepsi insana karşılık olarak dönüş yapacaktır.

Musibetler insanı hayatın zorluklarına karşı eğitir ve hazırlar. Bir sporcunun antrenman yaparak hazırlanması gibi başa gelen ufak tefek musibetler, ileride gelecek daha büyük belalara karşı bir sabır egzersizidir. İnsanı yoğurur ve olgunluk kıvamına getirir. Mesela bir heykeltıraş kaba saba bir taşı eline alır, onu çekiç ve keski ile şekilden şekle sokar. Bazen kırar, bazen döver, bazen ortadan yarar, bazen kaba yerlerini inceltir, bazen çıkıntılarını törpüler. En sonunda ortaya çok kıymetli bir heykel ortaya çıkar. Başlangıçta kaba saba bir taş iken, zorlu ve meşakkatli bir süreçten sonra baha biçilmez bir sanat eseri haline gelmiştir.

D. Musibetin İlacı Sabır

Dünya hayatında mutlu yaşamının yegâne sırrı sabırdır. Sabır, ne kadar büyük olursa olsun her türlü musibetin biricik ilacıdır. Başa gelen musibetlere dayanma gücü bulabilmenin, günahlardan kaçınabilmenin, ibadetlere ve sevaplı işlere devam edebilmenin, hayatta başarılı ve mutlu olabilmenin tek anahtarı sabırdır.

Allah Kuran'da sabr-ı cemili (güzel sabır) emretmektedir.⁷⁴ Ayetlerde: "Sabredenleri müjdele. Onlara bir musibet geldiği zaman, Biz Allah içiniz, biz O'na döneceğiz, derler."⁷⁵ "Şüphesiz Allah Teâlâ sabredenlerle beraberdir."⁷⁶ ifadeleri geçmektedir. Müslümanlar Allah'tan sabır dilemeli⁷⁷ ve kendileri sabırlı davrandığı gibi birbirlerine de sabrı tavsiye etmelidir.⁷⁸ Kuran'da Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu,⁷⁹ onları sevdiği,⁸⁰ sabır ve takvalarıyla güzel davranışlarda bulunanların ecirlerinin asla zayi edilmeyeceği,⁸¹ onlara kat kat mükâfat verileceği,⁸² sırf Allah rızası için sabredenleri meleklerin tebrik edeceği⁸³ ifade edilmektedir. Sabrın önemini anlatan nice hadisler de vardır. Hz. Peygamber "Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve geniş bir nimet verilmedi."⁸⁴ buyurmuştur.

Allah'ın kahrını da lütfunu da hoş karşılayan, cefada da safada da rıza halinden ayrılmayan sufiler belada "mübteli"yi yani belayı

⁷⁴ Yusuf 12/18.

⁷⁵ Bakara 2/155.

⁷⁶ Bakara 2/153.

⁷⁷ Bakara 2/250; Araf 7/126.

⁷⁸ Beled 90/17; Asr 103/3.

⁷⁹ Bakara 2/153, 249; Enfal 8/46, 66.

⁸⁰ Ali imran 3/146.

⁸¹ Hud 11/115; Yusuf 12/90.

⁸² Nahl 16/96; Nisa 4/25.

⁸³ Rad 13/20-24.

⁸⁴ Buhari, Zekat, 50; Rıkağ, 20; Müslim, Zekat, 124.

veren Allah'ı görürler. Belanın sonuçlarını ve karşılığını düşünerek teselli bulur, belanın acısını hissetmezler. Sevgiliyi temaşa ederken belanın ıstırabını unuturlar. Cüneyd-i Bağdadi'ye göre bela ariflerin yolunu aydınlatan bir meşaledir. Müridler için uyanış, gafiller için helak olma sebebidir. İlahi aşk ve muhabbeti esas alan mutasavvıflar en büyük dert ve bela olarak aşkı görürler. Fakat âşık maşuku için her türlü acıya ve sıkıntıya seyerek katlanır, hatta bundan manevi bir haz duyar.⁸⁵

Musibetler karşısında takınılması gereken, tasavvuf ve kelim literatüründe rıza, tevekkül gibi terimlerle ifade edilen istircâ, müminin bütün varlığıyla Allah'a ait olduğu ve sonunda Allah'a döneceği bilinciyle kurtuluşu yalnız Allah'tan beklemesi şeklindeki bir teslimiyet tavrıyla birlikte bu inancın bir sonucu olarak Allah'ın lütuf ve rahmeti konusunda her zaman ümitli ve iyimser olması şeklinde dinamik bir tavra ve irade gücüne de işaret etmektedir.⁸⁶

Sabır, akıl ve zekânın; ceza, acizliğin bir ifadesi sayılmıştır. Buna göre düşünen bir kimse, haramlardan sakınma konusunda gösterilen sabrın Allah'ın azabına sabretmekten daha kolay olduğunu bilir. Genellikle İslam âlimleri şükrün sabırdan daha faziletli olduğunu kabul ederken mutasavvıfların çoğunluğu sabrı daha üstün görmüştür.⁸⁷

Gazali'ye göre Sabrın fazilet bakımından en alt derecesi, içinde bulunduğu güç durumdan memnun olmasa da şikâyet etmemek,

⁸⁵ Süleyman Uludağ, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 5, İstanbul 1992, sayfa: 380, Erişim: Mayıs 8, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bela>

⁸⁶ Hayati Hökelekli, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 23, İstanbul 2001, sayfa: 374-375, Erişim: Nisan 6, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/istirca>

⁸⁷ Mustafa Çağrı, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 35, İstanbul 2008, sayfa: 337-339, Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sabir>

bundan daha faziletlisi ise içinde bulunduğu duruma razı olmak, ondan da faziletlisi belaya şükretmektir.⁸⁸

Maverdi de “Edebü’-d-dünya ve’-d-din” isimli eserinin “Sabır ve Tahammülsüzlük” başlıklı bölümünde musibetleri kolaylıkla atlatmanın ve acılarını hafifletmenin yollarını göstermiş, tahammülsüzlüğün musibetlerden doğan acıları daha da arttıracığını belirtmiştir. Ona göre musibetler karşısında sabırlı ve metanetli davrananlar onlardan daha çabuk kurtulabilir. Musibet hakkındaki ayet ve hadislerle İslam âlimlerinin görüşleri değerlendirildiğinde bunlarda musibetlerin insanları eğiten, olgunlaştıran, onlara hayatın ağır sıkıntıları karşısında dahi tahammül gücü ve iradesi kazandıran rolüne dikkat çekildiği görülmektedir.⁸⁹

SONUÇ

Allah’ın kullara ihtiyacı yoktur. Kulların kendi menfaatleri için Allah’a ihtiyaçları vardır. Dünya hayatında karşılaşılan musibetler, tanrı rolü oynamaya çalışan insanın ne kadar aciz olduğunu gösteren uyarılardır. Allah’ı yok saymak ya da “olsa da bana ne” yaklaşımı insanın en büyük zulmetidir. Bir Müslümanın başına gelebilecek asıl musibet Allah’ı unutması ve dini yozlaştırmasıdır. Kulun ibadetten ve imandan uzaklaşması, günah işlemesi ve sevaplı işleri bırakması da yine büyük musibetlerdendir.

Kâinatta her şey kural ve düzen içinde uyumlu bir şekilde devam etmektedir. Kötülüğün kurallarının konulmuş olması, Allah’ın

⁸⁸ Gazali, *İhyau Ulumi’-d-din IV*, çev. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, s.141.

⁸⁹ Mustafa Çağrı, TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 31, İstanbul 2006, sayfa: 255-256, Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/musibet>

insanlara kötülük istediği anlamına gelmemektedir. Musibetlerin dünya cephesinden görünen yüzü fiziksel olaylar, perde arkasındaki hikmet ise Allah tarafından verilmiş olduğu gerçeğidir. İyi ya da kötü, insanın başına gelen her olayın arkasında Allah'ın izni ve iradesi vardır. Salgın hastalık gibi bir musibetin insan eliyle yayılmış olması, Allah'ı devre dışı bırakmamaktadır. Bu olayda yine Allah'ın dilemesi ve izin vermesi söz konusudur. Musibetin herkese gelmesi âdetullah gereğidir. Lakin ahirette mümin ile kâfirin alacağı karşılık farklı olacaktır.

Bütün dünyanın korona virüs ile çetin bir savaş verdiği şu günlerde insanlar evlerine kapanmak zorunda kalmıştır. Birçok insan tarafından bu durum Allah'ın hak edenleri cezalandırması olarak görülmektedir. Hâlbuki tarihin her döneminde insanlar bulaşıcı hastalıklar ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu tip küresel musibetleri tek bir sebebe bağlamak doğru değildir. Birden fazla sebebi olabilir. Mesela hem insanların Allah'ı unutmaları hem mazlumların zulüm altında olmaları hem de cinsel sapıklıkların çok yaygınlaşmış olması gösterilebilir.

Kâbe'de tavafın, camilerde ibadetin durduğu, tıpkı kıyamet günü yaşanacak olana benzer şekilde insanların sevdiklerinden kaçtığı şu musibet günlerinde doğru dersleri ve ibretleri çıkarabilmek gerekmektedir. Yine aynı şekilde Müslüman, bu musibetin satır aralarına gizlenmiş olan hayırları da görebilmelidir. Mesela savaş çılgınlıkları atan ülkeler kendi dertlerine düşmüş, barış ve kardeşlik mesajları verilmeye başlanmıştır. Yeni bir dünya savaşının ayak seslerinin duyulmaya başlandığı bir dönemde gelen bu salgın, insanlığı daha büyük bir felaketten kurtarmış olabilir. Atmosferde ve

buzullarda yaşanan küresel ısınmaya ve kirliliğe bağlı olumsuz gelişmeler olumlu sinyaller vermeye başlamıştır. İnsanlar görünmeyen nimetlerin farkına varmış, rutin günlük hayatın, işe gidebilmenin, dışarıda gezebilmenin aslında bir nimet olduğunu idrak etmişlerdir. Fıkıh âlimleri bugüne kadar hiç gündeme gelmemiş olan pandemi fikhî konusunda fetvalar vermeye başladılar. Böylece fikhin eksik kalan bir bölümü de güncel içtihatlar ile tamamlanmış olacaktır.

Makalede anlatılanlardan, kendisine musibet verilen insanların Allah'ın sevgili kulu ve iyi Müslümanlar, musibete uğramayanların ise gözden çıkarılmış imanı zayıf Müslümanlar olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Her iman sahibi kişinin olaylara Müslümanca bir bakış açısı, Müslümanca bir duruşu olmalıdır. Bela ve musibet istemek, gelsin diye dua etmek, bu beklenti içerisinde olmak doğru bir dinî yaşayış şekli değildir. Hasta olan Hz. Ali'yi ziyarete giden Hz. Peygamber O'nun Allah'tan sabır istediğini duyduğunda bu duanın doğru olmadığını, bu şekilde aslında Allah'tan musibet istediğini, bunun yerine sağlık ve afiyet istemesi gerektiğini söylemiştir.⁹⁰

Kaderi, hayrı ve şerri yaratan Allah'tır. Musibetler dün olmuştur, bugün olmaktadır ve yarın yine olacaktır. Bu Allah'ın kanunudur. Kul başına ne gelirse gelsin, bu durumun kendi hayrına olduğunun bilincinde olarak, isyan etmeden güzel bir sabır ve iman ile Allah'ın huzuruna çıkabilmelidir.

⁹⁰ Tirmizi, Daavat, 94.

KAYNAKÇA

- Çağrııcı, Mustafa. TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 31, İstanbul 2006,
Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/musibet>
- Çağrııcı, Mustafa. TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 25, Ankara 2002,
Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kesb>
- Çağrııcı, Mustafa. TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 35, İstanbul 2008,
Erişim: Mayıs 9, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sabir>
- DİB, Komisyon, Kuran Yolu, c.4.
- Ebu Hanife, Numan b. Sabit. el-Fıkhü'l-Ekber, Çev. Mustafa Öz, M.Ü.
İlahiyat Fak. Vakfı Yay., İstanbul, 1992.
- Gazali. İtikadda Orta Yol, Çev. Osman Demir, Klasik Yayınları,
İstanbul 2018.
- Gazali. İhyau Ulumi'd-din IV, Çev. Ahmet Serdaroğlu, Bedir
Yayınevi, İstanbul 1975.
- Genç, İsmail. Kuran'da Musibet, Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019.
- Gölcük, Şerafettin-Toprak, Süleyman. Kelam, Tekin Kitabevi
Yayınları, Konya 1998.
- Hökelekli, Hayati. TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 23, İstanbul 2001,
Erişim: Nisan 6, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/istirca>
- Kara, Necati. Kuran ve Sünnette Bela-Musibet, Ekev Akademi
Dergisi, cilt:1 Sayı:3, Kasım 1998.
- Karagöz, İsmail. Kuran'a Göre Musibetler Açısından İnsan ve
Toplum, Çelik Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1996.
- Kılıç, Sadık. Kuran'da Günah Kavramı, Hibaş Yayınları, Konya,
1984.

Musahan, Ali Yıldız. Müslüman Düşüncesinde Musibet-Rahmet İlişkisi, Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 20 Sayı: 66 Iğdır, Bahar 2016.

Uludağ, Süleyman. TDV İslâm Ansiklopedisi, cilt: 5, İstanbul 1992, Erişim: Mayıs 8, 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bela>

EXTENDED SUMMARY

ETYMOLOGY OF THE TERM CALAMITY AND ITS RESULTS ON CREED-ACTION

God did not create man and universe for fun and entertainment, and therefore did not leave him alone. Each stage of life contains a number of tasks that one must fulfill towards God. This world, which is stated to be a test place by God, has been a place where people encounter various calamities from birth to death. Individual and societal calamities are a reality of life.

There are laws that Allah has made for the functioning of the world. These are included in the books as physical, biological and social laws. Among these laws, one of the laws in the form of a subtitle is calamities. Calamities are one of the usual social laws that exist in the content of the divine law. Small or big calamities in this life are among the routines of life and the obligatory laws. These calamities are as natural as the burning of fire, wetting of water or cutting of the knife.

The fact that life in this world is a test for man is clearly stated in the verses of Quran and hadiths. The world is a test hall, and calamities are the exam questions. Asking for the absence of calamities is similar to a student who goes to the exam room and

agrees to stay there during the exam but says that his only requirement is to not to answer any questions. Again, the examination hall is a troubled place where people sweat and strive to do their best within a limited time. Here, life in this world functions the same for man. Those who seek comfort and fun in this world are like the person who takes the university entrance exam, but mutters a song during the exam, sleeps, sits idle and tries to have fun. Other people taking the exam would look a person in this state as if he is mentally ill. The most important virtue to be shown in the exam is patience and diligence.

The reason for the entrance exam for high school and university is to establish justice and to ensure that the beneficiary reaches the place he/she deserves. An exam is held not only in these situations, but also for hiring civil servants, and in all cases where a fair elimination is required. Thus, the people who can give the correct answers to the most questions or perform the best are eligible to be selected first. The higher the number of questions in the exam, the greater the student's chances. In other words, the more calamities one faces, the more likely it is to win the exam that is this world.

It is inevitable that one will encounter misfortunes and calamities. Because the true personality of a person appears in the case of *ibtilâ* (trial). What is tanning for leather is trial for man. Calamities do not use the language of speech, but the language of the state, which has clearer and stronger messages than the former.

People think that when a calamity comes, it is because of the sins committed, the deficiencies and mistakes made against God. When the general course of human history is analyzed, one can see

that the daily lives of people and the calamities walked together. In every period of history, humanity has encountered individual and social disasters. People who are friends of Allah, especially the Prophets, have also experienced very serious calamities. Therefore, it may be wrong to see the calamities that occur as God's punishments to his servants.

It is necessary to see the calamities as cleansing and cleaning of God's servants, and not as God's curse or punishment. This is what suits God, the owner of mercy. This should be the Muslims' point of view regarding calamities. A Muslim should think in good faith about God. God has promised in the Quran that he will not put a burden that one cannot bear on them.⁹¹ It is one's own misconception and judgment that a calamity that happens to them is unbearable. Because people look for someone guilty, believing that they do not deserve the calamity they faced, as they usually think themselves as perfect.

The most recent coronavirus is not much different from the epidemics that have occurred before. However, in some comments, it is thought to be a curse sent by God due to sexual tendencies and persecution of the oppressed. However, it is not any different from other epidemics faced by humanity in the course of history. In addition, as with all calamities, it may have brought blessings besides the worries. It is possible to see this with a correct perspective.

The purpose of the creations with intellect, soul and will, consisting of jinn and humans is servitude.⁹² A person does not have the right to say, "I don't want to be held responsible for servitude".

⁹¹ Bakara 2/286.

⁹² Zariyat 51/56.

Every person is responsible for knowing his or her Lord. God expects man to keep his promise he made in the realm of spirits⁹³. A calamity that is seen fit by God for the one with will that breaks his promise is not persecution, for persecution is the unjust treatment against innocent people who do not deserve it. A response to the one that deserves it, is justice.

God does not need servants. The servants need God for their own benefit. The calamities encountered in this world are warnings that show how helpless the person who is trying to play the role of god. Ignoring God or “whatever” approach is the greatest persecution of man. The real calamity that can happen to a Muslim is to forget God and corrupt religion. It is also a great calamity for the servant to move away from worship and faith, to sin, and to leave good deeds.

God created destiny, goodness and evil. Calamities happened yesterday, they are happening today and tomorrow they will happen again. This is the law of God. No matter what the servant endures, he/she should be able to appear before God, with good patience and faith, without rebelling, and knowing that this is for his own good.

⁹³ Araf 7/172.